

UUSI VÕIMALUSI patsienti säästval ravil

VERETA KIRURGIA EDUSAMMUD MEIL JA MUJAL

Mõiste „vereta meditsiin” tähendab meditsiinilist, eelkõige aga kirurgilist ravi ilma allogeense vereta. Konkreetsemalt tähendab see verekaotuse vähendamise kontseptsiooni kirurgias, mida tutvustati samanimelises boksis hiljutisel messil Medifar 99. Aastakümnete jooksul religioossetel põhjustel verest ja verepreparaatidest keelduvate patsientide ravimisel saadud heade kliiniliste kogemuste tõttu on kogu maailmas kasvanud huvi vereülekannde alternatiivide vastu.

Vereta kirurgia mõiste tuli käibele 1950ndatel USAs. Ajavahemikul 1957-77 tegid Ameerika nimekad kardiokirurgid dr Cooley ja dr Ott ilma doonori vereta 542 südameoperatsiooni. Aastaks 1981 olid nad operatsioone kokku teinud juba 1026, neist 22% Jehoova tunnistajate lastele.

1996. aasta veebruaris toimus Pariisis esimene rahvusvaheline vereta kirurgia sümposium, mille eesmärgiks oli tutvustada verekaotuse vähendamise meetodeid ja vereülekannde alternatiive, samuti seoses vereta kirurgiaga üles kerkinud õigus- alaseid ja eetilisi küsimusi.

Elavnenud huvi tõttu on pärast Pariisi sümposiumi peetud rahvusvahelisi vereta kirurgia konverentse nii Euroopas kui ka Ameerikas. Esimene Baltimaade verekaotuse vähendamise meetodeid käsitlev sümposium peeti 1997. aasta aprillis Riias. 1998. aasta oktoobris toimus samalaadne üritus Moskvas Venemaa anestezioloogide ja reanimatoloogide VI kongressi raames. Läänud kevadel oli Moskvas ja Peterburis juba neli selle teemalised teaduslik-praktilist rahvusvahelist konverentsi ning terve aasta on juba tegutsenud esimene vereta kardiokirurgia osakond Moskvas.

Austrias Grazis rajas grupp arste 1998. aastal rahvusvahelise assotsiatsiooni NATA (*Network for Advancement of Transfusion Alternatives*), mis annab välja vereülekannde alternatiive tutvustavat ajakirja. Selle peatoimetaja on Pariisi anestezioloogiaprofessor Jean-Francois Baron. NATA ühendab anesteziolooge, kirurge ja transfusiolooge, andes neile võimaluse kliiniliste kogemuste vahetamiseks ja selle-

Meditsiinitehnika ja farmaatsiatoodete läinudsügisel messil Medifar 99 tutvustati vereta meditsiini saavutusi. Vaadata sai temaatilisi videofilme, kaasa võtta kirjandust. Selgitusi jagasid Eesti ja välismaa spetsialistid. Fotol paremal esiplaanil kirjutise autor dr Maie Pärn.

Rootsis on viis vereta kirurgia programmiga keskust. Pildil üks neist – Udevalla haigla.

alase värske info levitamiseks multimeedia kanalite kaudu. NATAgas on liitumas ka meditsiinieetikale spetsialiseerunud juristid. Üle 60 eri valdkonna eksperdi koostavad praegu referaatide kogumikku, mis ilmub lähiajal ja mida hakatakse uuendama iga aasta järel. Nii tagatakse ligipääs üha täienevale informatsioonile www.nata-edu.org

Seoses viimasel ajal vereülekannde rohkete riskifaktorite ilmsikstulekuga eelistab kasvav hulk patsiente oma ravits vältida vereülekanndeid. Seda näitab Kanadas 1996. aastal läbiviidud uurimus, kus 89 protsenti neist, keda küsitleti, eelistasid vereülekannete alternatiivi.

Maailma suuremates keskustes ületas 1998. aastal isiklikel põhjustel verest keeldunud patsientide arv usulistel põhjustel verest keeldunud patsientide arvu. Seetõttu tegutseb maailmas praegu juba 195 vereta meditsiini ja kirurgia keskust või haiglat, kus on sisse seatud sellealane programm. Ka Eesti haiglates on vereülekannde sagedus viimaste aastatega vähenenud.

Kuigi vereta kirurgia on mõnevõrra uudne mõtteviis, tundub nimekate kolleegidega vesteldes ja nende kogemusi

arvestades, et sel on tulevikku mitte ainult suurriikides, vaid ka meil Eestis.

MAIE PÄRN, Kuressaare

Toimetuselt

Enamik atroskoopilisi operatsioone on sisuliselt veretud, ka sapipõie eemaldamine on juba rutiinselt verekaotuseta. Läänud aasta oktoobris eemaldati Mustamäe haiglas patsiendil neer laparoskoopilise operatsiooni käigus. Kõik need meetodid säästavad haiget, kuna ei tekita verekaotust, mistõttu pole vajadust ka vereülekandeks.

Ka Eestis on tehtud keerulisi ilma doonorivereta operatsioone nii täiskasvanutele kui lastele. Märkimist väärib Tartu Ülikooli Maarjamõisa haiglas hiljuti ühele 68-aastasele naispatsiendile tehtud aordi- ja mitraalklapi proteesimine ning samaaegselt trikuspidaalklapi plastika, mille käigus kasutati cell saver'it.

Seejuures pole määravaks ainuüksi haiguse kulgu, meditsiinilised näidustused, arsti kogemused ja tehniline aparatuur, vaid ka see, kuidas patsiendi-arsti suhted on ühiskonnas reguleeritud. Vastastikune usaldus ja mõlemapoolne kindlustunne võib meditsiini selles suunas arendada.

Belgia arstid siirdasid maksa vereülekannet tegemata

Kuna jehoovatunnistajatest patsiendid ei nõustu oma religioosete tõekspidamiste tõttu vereülekannetega, siis ei saa neile tavaliselt teha ka elupäästavaid operatsioone. Ajakirja The Lancet pressiteates andsid dr Olivier Detry ja tema kolleegid Belgia Liege'i ülikoolist teada, et neil õnnestus teha maksa siirdamine ilma vereülekannet ja verepreparaate kasutamata.

Enne operatsiooni anti patsiendile suu kaudu rauapreparaate ja erütropoetiini, mis kiirendab punaliblede moodustumist. Spetsialistid kasutasid seda meetodit punaverelooma stimuleerimiseks, et patsient suudaks taluda operatsiooniaegset verekaotust. Veri, mis patsient operatsiooni ajal kaotas, filtreeriti läbi aparadi ja juhiti tagasi kehasse. Spetsialistid on teinud pärast seda edukat operatsiooni järelduse, et jehoovatunnistajatele on võimalik edukalt maksa siirata ja seega pole nende puhul tingimata välistatud selline ainuvõimalik elupäästev protseduur.

Norra arstid päästsid 13,7 kraadini jahtunud inimese

"Kindlasti tahate teada, kuidas ma veel elus olen," naerab Anna Bågenholm. Ajalukku läheb rootslanna kindlasti - tunni jäävees veetnud naise kehatemperatuur langes 13,7 kraadini. Nii alajahtunud inimest pole varem päästa suudetud.

Rootslanna Anna Bågenholm töötas kevadel Põhja-Norras Narviki haiglas arstina. Ühel kaunil kevadpäeval läks Anna kahe kolleegi seltsis mägedesse suusatama. Retk oleks peaaegu traagilise lõpu saanud - Anna pudenes mäeservalt alla, otse pooljäätnud koske, ning jäi külma vette enam kui tunniks.

Anna kolleegid kutsusid kohe abi ning üritasid naist ka ise jää alt kätte saada, kuid edutult. Bågenholm saadi kosest kätte alles siis, kui norra päästepatrull kohale jõudis.

Päästmine võttis aega

Esimesena õnnetuspaigale juhtunud päästemehe Ketil Singstad sõnul olid tin-

gimused erakordselt rasked. "Kinnitasime Anna ümber kõie, kuid esialgu ei õnnestunud meil teda välja tirida, kuna tal olid alles suusad jalas. Vool oli ääretult tugev, ja vesi väga külm. Lõpuks puurisime jäässe augu ning sikutasime ta välja," meenutab Singsstad.

„See oli sekundite küsimus,“ lisab päästeoperatsiooni juhtinud Bård Mikelsen. „Õnneks tuli helikopter kohe, saime Anna kiiresti Tromsø haiglasse viia.“

Jäise supluse ajal jõudis Anna kehatemperatuur langeda 13,7 kraadini. Tema süda oli seisma jäänud. Anna lausa imelise pääsemise tagas see, et keha kiire jäätumise järel ei vaja aju enam palju hapnikku.

Arstid väärivad medalit

"Tromsø arstid väärivad medalit," arwab Ullevåli haigla professor Anders Steen, juhtivaid hüpothermiaeksperte Norras. Tema sõnusti tuleb õiget tegutsemist alustada juba kohapeal, kuid esmatähtis on külmunud inimene võimalikult ruttu haiglasse saada. Kohapeal tuleks katsetada suust-suhu hingamist ning südamemassaaži, kuid inimest soojendada ei maksa.

Tromsøs kinnitati Anna kohe südame- ja kopsuaparaatide külge, mis temasse hapnikurikast verd pumpasid. Mõne aja pärast hakkasidki süda ja kopsud jälle tööle. „Mulle avaldas tõesti muljet see, kui õnnestunult päästjad minu puhul tegutsesid,“ tunnistas rootslanna üleeile. „Arstina olen näinud selliseidki juhtumeid, kui päästjad ei ole oma ülesannete kõrgusel.“

Täielik paranemine

Praegu tunneb Bågenholm end hästi ning on valmis peagi Narviki haiglasse tööpostile naasma – ainult vasak käsi on veel pisut jäik. Aja jooksul peaks seegi paranema, on arstid optimistlikud.

Norra põhjapoolseima linna Tromsø haigla on külmunud inimeste elustamist aastaid praktiseerinud, kuid Annaga võrreldavat juhtumit pole neilgi. Nii rängalt jahtunud inimest pole maailmas varem ellu äratada suudetud.

Iltalehiti, 08.10.99